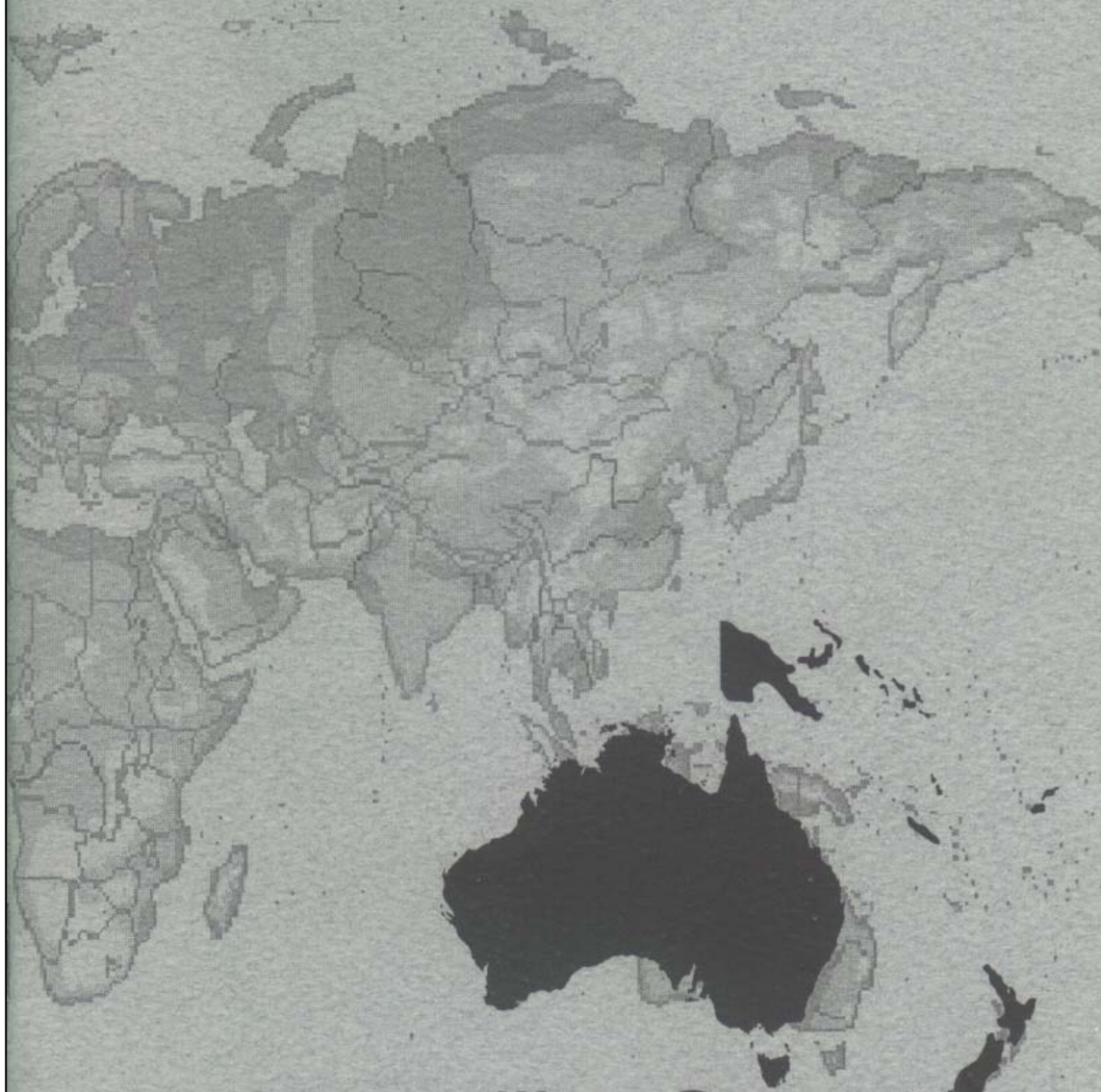

Ljubljansko geografsko društvo Ljubljansko geografsko društvo Ljubljansko geografsko društvo

Avstralija, Oceanija in polarna območja

Spremno besedilo k zbirki diapozitivov

AVSTRALIJA, OCEANIJA IN POLARNA OBMOČJA

Spremno besedilo k zbirki diapozitivov

Ljubljana, 1999

Avstralija, Oceanija in polarna območja
Spremno besedilo k zbirki diapozitivov

Založnik: *Ljubljansko geografsko društvo*
Zanj: *Irena Rejec Brancelj*

Urednik: *Mirsad Skorupan*

Učni pripomoček je pripravila skupina Ljubljanskega geografskega društva.

Avtorji fotografij: *Matej Gabrovec, Andrej Černe, Stane Klemenc, Matjaž Napokoj, Marjeta Natek, Zvone Šeruga, Metod Vojvoda*

Avtorji besedila: *Matej Gabrovec, Marjeta Hočevar, Andrej Černe, Matjaž Napokoj*

Strokovni recenzenti: *Drago Balajc, Boleslav Daugul, Darja Resnik Debevc, dr. Metod Vojvoda*

Lektorirala: *Vita Žerjal Pavlin*

Oblikovanje in tehnična ureditev: člani Ljubljanskega geografskega društva.

Strokovni svet Republike Slovenije za vzgojo in izobraževanje je na svoji seji dne 27.1.2000. s sklepom št.612-19/2000 potrdil zbirko diapozitivov Avstralija, Oceanija in polarna območja kot učni pripomoček za uporabo pri pouku zemljepisa v osnovnih in srednjih šolah.

Učno sredstvo je finančno podprlo Ministrstvo za šolstvo in šport RS

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

913(9)(084.12)

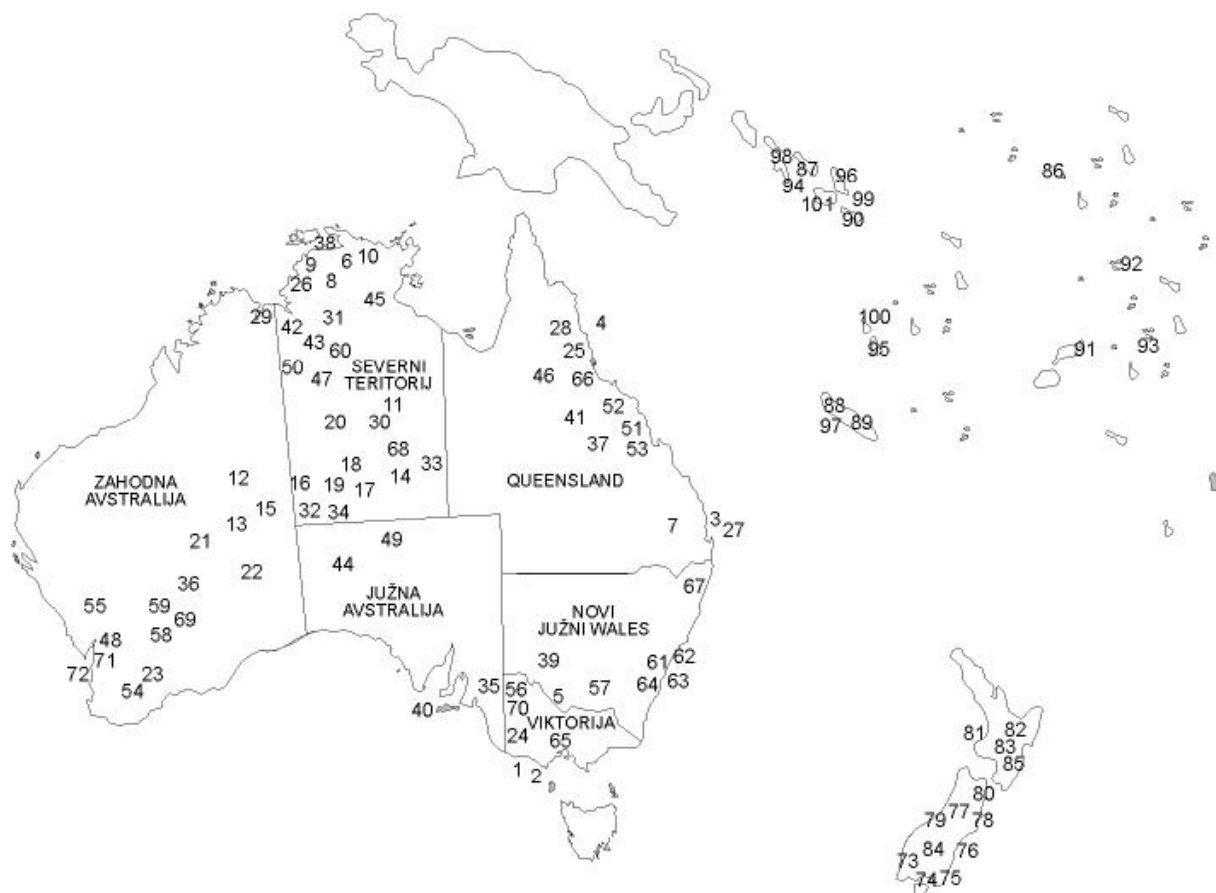
Avstralija, Oceanija in polarna območja - [Projekcijsko gradivo] / [učni pripomoček je pripravila skupina Ljubljanskega geografskega društva; avtorji fotografij Matej Gabrovec ... et al.].
- Ljubljana: Ljubljansko geografsko društvo, 1999

-- Avstralija, Oceanija in polarna območja. Spremno besedilo k zbirki diapozitivov / [avtorji besedila Matej Gabrovec ... et al.]

ISBN 961-6050-07-9

1. Gabrovec, Matej

Položaj obravnavanih diapozitivov

Seznam diapozitivov k zbirki Avstralija, Oceanija in polarna območja

Pokrajine in vegetacija Avstralije

1. Obalni relief s klifi v Viktoriji
2. Kangaroo Island (Kengurujski otok) v Viktoriji
3. Otok Fraser v Queenslandu
4. Veliki koralni greben
5. Veliko razvodno gorovje
6. Narodni park Kakadu v Severnem teritoriju
7. Skrivnostni kraterji v Queenslandu
8. Termitnjak v parku Kakadu na severu Avstralije (Severni teritorij)
9. Severnoavstralska obala v Severnem teritoriju
10. Narodni park Kakadu v Severnem teritoriju
11. Vražje frnikule v Severnem teritoriju
12. Osrednja Avstralija
13. Semi-aridna pokrajina Zahodne Avstralije
14. Vodomerna postaja ob suhi rečni strugi reke Finke v Severnem teritoriju
15. Outback, puščavski del okoli Ayers Rocka Zahodna Avstralija
16. Grmičasta savana v osrednji Avstraliji
17. Ayers Rock v narodnem parku Uluru - Severni teritorij
18. Slana jezera v Severnem teritoriju
19. Kata Tjuta ali The Olgas v Severnem teritoriju
20. Gosse Bluff v Severnem teritoriju
21. Gibsonova puščava v Zahodni Avstraliji
22. Velika Viktorijina puščava
23. Wave rock, osamelci v Zahodni Avstraliji
24. Gozdovi jugovzhodne Avstralije v Viktoriji
25. Vlažni tropski gozd na severovzhodu Avstralije v Queenslandu
26. Močvirje Yellow Watters v Severnem teritoriju
27. Black boy, rastlina v Queensland
28. Ficus virens, zajedalsko figovo drevo
29. Mangrovski gozdovi v Severnem teritoriju
30. Palm Valley ali Mpulungkinya v Severnem teritoriju
31. Domorodsko požiganje v Severnem teritoriju
32. Evkaliptus v suhi strugi
33. Spinufeks
34. Puščavski hrast

Živalstvo Avstralije

35. Emu
36. Kamela v Zahodni Avstraliji
37. Dingo v Queenslandu
38. Krokodil v Severnem teritoriju
39. Koala
40. Morski levi
41. Kenguru

Prebivalstvo Avstralije

42. Aborigini (avstralski domorodci)
43. Otroci avstralskih domorodcev
44. Sodobne stenske poslikave domorodcev v Južni Avstraliji
45. Domorodsko slikarstvo

Gospodarstvo Avstralije

46. Govedorejska farma v Severnem teritoriju
47. Govedorejska farma v območju Velikega razvodnega hribovja
48. Kolonialna hiša v Perthu - Zahodna Avstralija
49. Zaščitna ograja pred dingi
50. Arteški vodnjak
51. Sadike na plantaži ananasa v Queenslandu
52. Nasad banan
53. Žetev sladkornega trsa
54. Žitni pas na JZ Avstralije
55. Vinogradniška pokrajina v Zahodni Avstraliji
56. Ovčereja
57. Govedoreja v Novem Južnem Walesu
58. Gold Country in rudniki zlata v Zahodni Avstraliji
59. Rudnik zlata pri Leonori
60. Cestni vlak

Naselja v Avstraliji

61. Sydney
62. Opera v Sydneyju
63. Staro mestno jedro "The Rocks" v Sydneyju
64. "Monorail" v Sydneyju
65. Melbourne
66. Trgovska ulica v Townsvillu
67. Turizem na Zlati obali
68. Alice Springs v Severnem teritoriju
69. Mesto Kalgoorlie v Zahodni Avstraliji
70. Podoželsko mesto Koroit v Viktoriji
71. Perth
72. Fremantlu v Zahodni Avstraliji

Nova Zelandija

73. Milford Sound na Južnem otoku Nove Zelandije
74. Queenstown na Južnem otoku Nove Zelandije
75. Moeraki Boulders na Južnem otoku Nove Zelandije
76. Pancakes na Novi Zelandiji
77. Ngauruhoe na Novi Zelandiji
78. Vulkan Tongariro na Novi Zelandiji
79. Vulkanska dolina Waimangu na Severnem otoku Nove Zelandije
80. Lonec s hudičevim črnilom na Severnem otoku Nove Zelandije
81. Whanganui na Severnem otoku Nove Zelandije
82. Severna pokrajina Nove Zelandije
83. Farma Walter Peak na Južnem otoku Nove Zelandije
84. Mesto Queenstown na Južnem otoku Nove Zelandije
85. Mesto Russell na Severnem otoku Nove Zelandije

Oceanija

86. Koralni otok
87. Obala Salomonovih otokov
88. Pokrajina na Novi Kaledoniji
89. Hribovita pokrajina v notranjosti Nove Kaledonije
90. Melanezijka z otrokom
91. Plesalke na Fidjiju
92. Naselje Polinezijcev
93. Ribolov na Pacifiku
94. Plantaža kokosovih palm na Salomonovih otokih
95. Obiranje kokosove palme v Vanuatiju
96. Gojenje tara na Salomonovih otokih
97. Živinoreja na Novi Kaledoniji
98. Bivališče na zahodni obali otoka Espiritu Santo v Vanuatiju
99. Naselje na Solomonovih otokih
100. Naselje na Novi Kaledoniji
101. Honiara, glavno mesto Salomonovih otokov

Polarna območja

102. Slovenska odprava na najvišji vrh Antarktike
103. Pokrajina na Antarktiki
104. Severno polarno območje
105. Odpadki na severnem polarnem območju

Avstralija

1. Obalni relief s klifi v Viktoriji

Za obalo zahodno od Melbourne je značilen abrazijski relief s klifi. Ti so visoki okoli 70 m, zgrajeni pa so iz apnencev in peščenjakov. Posamezni skalni stolpi, ki se dvigujejo iz morja nekaj deset metrov od današnje obale, nam kažejo nekdanjo obalno črto. Obala se namreč tu zaradi abrazije umika v povprečju za 2 cm na leto. Zaradi svoje slikovitosti je ta del obale postal pomembna izletniška točka, sem melbournske turistične agencije dnevno pripeljejo stotine turistov. Na sliki vidimo dva izmed apnenčastih stolpov, ki se imenujejo Dvanajst apostolov.

2. Kangaroo Island (Kengurujski otok) v Viktoriji

Kangaroo Island je tretji največji otok v Avstraliji, leži južno od Adelaide in je oddaljen le 13 km od obale. Otok je bil še v pleistocenu del avstralskega kopna, zato je naravnogeografsko podoben pokrajini ob južnoavstralskih obalah okoli Adelaide. Na vzhodnem delu otoka, ki ga vidimo na sliki, prevladujejo pašniki, osnovna kmetijska dejavnost je ovčereja.

3. Otok Fraser v Queenslandu

Na vzhodni obali Queenslanda leži največji peščeni otok na svetu. Razteza se v dolžini 124 km in je povprečno širok 15 km. Slika prikazuje peščene sipine (dune), ki se dvigujejo 240 m nad morjem in potujejo v smeri vetra proti zahodu, s tem pa stalno spreminjajo površje otoka. Otok je nastajal pred 800.000 leti. Pesek so nanesele reke, ki so pritekale s planot v notranjosti. Morski tokovi so ga nato odložili ob treh skalnatih čerih, ki danes tvorijo jedro otoka. Peščeni nanosi so bili do konca obdobja pleistocenskih poledenitev združeni s kopnim. Na otoku je, kljub prepustnosti peska, dovolj sladke vode za rast vegetacije - v tem delu pade 1600 mm padavin letno. Padavinska voda pronica do globine 30 m, kjer jo zadržijo neprepustne kamnine. Pesek vsebuje množico mineralov, predvsem pa rutil, ki ga uporabljajo za pridobivanje titana. Rudarjenje in izkoriščanje gozda so zaradi uničevanja naravne dediščine leta 1976 prepovedali in otok razglasili za narodni park.

4. Veliki koralni greben

Vzhodne obale celine oziroma Queenslanda, od otoka Fraser pa vse do obal Papue Nove Gvineje, obdaja v dolžini 2300 km, največja skupina koralnih grebenov na planetu - Veliki koralni greben (Great Barrier Reef). Tvori ga 3400 različno velikih skupin koralnih grebenov, ki so vključeni v 348.000 km² obsežen marinski narodni park, v katerem je prepovedan vsak neavtoriziran poseg. Od celotne površine parka je le 9 % kopne površine. Ostalo sestavljajo koralni grebeni, ki so v času oseke skriti pod morsko gladino. Koralni grebeni tvorijo poleg tropskih dežnih gozdov najpestrejši ekosistem na Zemlji, v katerem živi več tisoč različnih živalskih in rastlinskih vrst: 350 vrst koral, 1500 različnih vrst rib, 4000 vrst školjk, 300 vrst rakov itd. Park je namenjen le rekreaciji in znanstveno-raziskovalnemu delu. Vsakoletni invaziji več kot 2 milijonov turistov so dovoljeni ogledi le določenih delov koralnega grebena.

5. Veliko razvodno gorovje

Veliko razvodno gorovje (Great Dividing Range) poteka od polotoka Cape York na severu Queenslanda ob vzhodni avstralski obali do okolici Melbournu v Viktoriji. Najvišji del gorovja predstavljajo Avstralske Alpe (Australian Alps), ki na Mount Kosciusko dosežejo višino 2230 m. Na sliki so The Grampians (v domorodskem jeziku Gariwerd), ki predstavljajo jugovzhodni zaključek Velikega razvodnega gorovja. The Grampians so zgrajeni iz peščenjakov, pretežno so pokriti z gozdom, najvišji vrhovi pa segajo nekaj čez tisoč metrov visoko. Razglašeni so za narodni park in so zaradi slikovite pokrajine, številnih slapov in jezer ter poslikav, ki so delo avstralskih domorodcev, pomembno turistično območje.

6. Narodni park Kakadu v Severnem teritoriju

Skrajni "top end" celine predstavlja Arnhemova dežela. To je monsunki del celine, kjer se ostro loči deževno obdobje, ko pade prek 1600 mm padavin, in sušno obdobje. Tod se na površini 20.000 km² nahaja narodni park Kakadu, ki obsega zaščiten obalni del z mangrovami, poplavno ravnino z močvirji, dvignjeno travnato ravnino s pollistopadnim gozdom (na sliki) ter del Arnhemove planote, ki se dviguje 100 do 200 m nad ravnino. Ime parka izvira iz jezika gagudju, ki ga je govorila večina domorodcev na tem območju. V območju parka so našli arheološke ostanke, ki pričajo o prisotnosti avstralskih črncev že pred najmanj 23.000 leti. Značilne so stenske poslikave, ki so jih razglasili za del svetovne kulturne dediščine. Pobuda za zavarovanje tega odročnega predela je prišla v 60-ih letih, ko so znotraj meja današnjega parka

odkrili bogata najdišča uranove rude, ki predstavljajo 80 % zalog uranove rude na celini. Z načrtovanimi površinskimi kopi bi ogrozili celotno območje, zato so dragoceno naravno in kulturno dediščino zaščitili. Znotraj parka kopljejo rudo pod posebnimi varnostnimi pogoji v površinskem kopu Ranger, ki obsega 78 km² površine.

7. Skrivnostni kraterji v Queenslandu

25 km od morske obale v Queenslandu leži 35 kraterjev, oblikovanih v peščenjaku. Nastali so pred 25 milijoni let, na ne povsem pojasnjen način. Od odkritja leta 1971 so kraterji v središču pozornosti številnih domačih in tujih geologov. Geologi so izrazili več teoriji o nastanku: po eni naj bi kraterji nastali ob trku drobcev meteorita na zemeljsko površje, po drugi zaradi abrazije morja, spet tretja govori o nastanku zaradi pritiska nafte na plasti peščenjaka nad njo.

8. Termitnjaki v parku Kakadu na severu Avstralije (Severni teritorij)

Količina padavin v monsunskem delu Avstralije z oddaljevanjem od obal hitro upada. Močvirja poplavnih ravnin zamenjajo sušnejša območja pollistopadnih gozdov, kjer kraljuje 55 različnih vrst termitov. Ena od teh, vrsta *Nasutitermes triodie*, si gradi veličastne, do 6 m visoke termitnjake, ki po obliki spominjajo na mogočne katedrale. V njih živi več kot milijon termitov. Kraljica, ki živi čez 50 let, dnevno znese okoli 50.000 jajčec. Ostali termiti živijo 14 dni, od teh samčki - kralji le 8 dni.

Termitnjak je grajen tako, da vzdržuje stalno temperaturo 32°C in 80 % vlažnost. Na temperaturo vpliva tudi to, da so praviloma grajeni v smeri sever-jug, s čimer je zmanjšana izpostavljenost sončni pripeki. Ker so si priseljenci tudi s pomočjo termitnjakov pomagali pri orientaciji, so jih imenovali tudi *Bushman compass*.

9. Severnoavstralska obala v Severnem teritoriju

Severna avstralska obala leži v tropskem toplotnem pasu, zato jo poraščajo tropski deževni gozdovi in savane. Obalno ravnino prepredajo številne reke, ki se izlivajo v morje v širokih estuarijih. Ob severni obali je značilna velika razlika med plimo in oseko ter mangrovska vegetacija. Slika je posneta v okolici Darwina v času plime. Ob obali so številne plitvine, ki so v času oseke kopno.

10. Narodni park Kakadu v Severnem teritoriju

Kakadu je s površino okoli 20 tisoč km² največji narodni park v Avstraliji, vključen je tudi na Unescov seznam svetovne dediščine. Park ima letno okoli 350 tisoč obiskovalcev. Leži v Severnem teritoriju, vzhodno od Darwina. Poleg naravnih znamenitosti slovi tudi po kulturni dediščini avstralskih domorodcev, predvsem po njihovih skalnih slikarijah. Prevladujoče naravno rastje v parku sta gozdna savana in tropska močvirna vegetacija.

11. Vražje frnikole v Severnem teritoriju

Granitne skale v značilni obliki krogel, ki se nahajajo v osrednji Avstraliji, in sicer v Severnem teritoriju ob cesti iz Darwina v Alice Springs, so belci poimenovali Devil's Marbles (Vražje frnikole). Zanimive okrogle skalne oblike so nastale s preperevanjem granita. Domorodci jih imenujejo Karlwekarlwe, po njihovi mitologiji so to namreč jajca mavrične kače, ki ima pomembno mesto pri razlagi stvarjenja sveta.

12. Osrednja Avstralija

Slika je posneta v sušnem osrednjem delu Avstralije na meji med Severnim teritorijem in Zahodno Avstralijo. To je najredkeje poseljen del Avstralije, posamezna naselja domorodcev so tu med seboj oddaljena po sto in več kilometrov. Cesta povezuje narodni park Uluru z Zahodno Avstralijo. To je edina cestna povezava iz osrednje Avstralije proti zahodu, vendar pa na dolžini preko tisoč kilometrov ni asfaltirana.

13. Semiaridna pokrajina Zahodne Avstralije

Območje na sliki prikazuje vzhodni del Gibsonove puščave z značilno vegetacijo v delu celine, kjer pade pod 250 mm padavin letno. To je dolgoletno povprečje, na katerega se ne moremo zanašati vsako leto. Temperature dosežejo v poletni vročini več kot 45°C, pozimi pa padejo ponoči celo pod 0°C. Zahodni del Avstralije je najmanj poseljen, saj v povprečju na km² živi le 0,7 prebivalca - od tega večina v obalnem delu. Kljub težkim življenjskim pogojem notranjost ni prazna. Bogata najdišča rud (železo, nikelj, zlato) so pogojevala nastanek osamljenih rudarskih naselbin. Pokrajina je porasla z značilno vrsto ostre trave spinifeks in z grmičevjem mulga (na sliki). Trava spinifeks ima zelo razpredene korenine, ki preprečujejo odnašanje peščenih delcev. Semena uporabljajo nomadski domorodci v prehrani. Grmičevje mulga je prilagojeno na sušnost

tako, da so listi spremenjeni v iglice. Pogosti požari grmičevje sicer uničijo, obenem pa pripomorejo k njegovemu širjenju. Semena imajo trdo lupino, ki se razpoči le pri visoki temperaturi, kakršna se sprosti ob požaru.

14. Vodomerna postaja ob suhi strugi reke Finke v Severnem teritoriju

Osrednje avstralsko nižavje prejme letno manj kot 125 mm padavin. Kljub temu ima pokrajina izoblikovan obsežen rečni sistem suhih strug, ki obsega 1,3 milijona km² površine. Večji del rek, kot sta Cooper creek in Diamantina, priteka z Velikega razvodnega hribovja vsako pomlad, nekatere kot reka Finke in Hamilton pa z območja, ki le občasno prejme padavine. Na sliki je vodomerna postaja ob suhi strugi reke Finke, ki izvira v MacDonellovem gorovju. Voda v koritu po deževju počasi ponikne v prepustnih peščenih tleh ali pa izhlapi. Le v času stoletnih vod doseže slano jezero Eyre.

15. Outback, puščavski del okoli Ayers Rocka v Zahodni Avstraliji

Kjer je padavin premalo za rast vegetacije in kjer se konča grmovno rastje scrub ali "bush", kot ga imenujejo Avstralci, se začne obsežna samotna pokrajina, ki jo omejuje le črta horizonta. Ljudje, na primer naključni obiskovalci, predstavljajo tujek v tej pokrajini, ki jo zato Avstralci imenujejo "outback" - ali pokrajina tam zunaj. V tem okolju živijo ljudje le na majhnih izoliranih "stations", na katerih se preživljajo z govedorejo. Videz te pokrajine pa se lahko spremeni. Kratka, nestanovitna deževja, ki prinašajo padavine vsakih nekaj let, omogočijo rast številnih vrst divjega cvetja, ki vzcveti v neizmerni lepoti. Sicer pusto peščeno pokrajino nekaj dni po deževju za kratek čas prekrije preproga cvetlic.

16. Grmičasta savana v osrednji Avstraliji

V osrednji sušni Avstraliji, kjer je padavin manj kot 250 mm, se puščave izmenjujejo s suhimi stepami in grmičastimi savanami. Posnetek je narejen v narodnem parku Uluru. Med grmičevjem prevladujejo različne vrste evkaliptov, akacij in mulg.

17. Ayers Rock v narodnem parku Uluru - Severni teritorij

Eden od največjih skalnatih monolitov na svetu sestavljen iz peščenjaka (v ozadju). Vzpenja se 348 m visoko nad peščeno ravnino do nadmorske višine 860 m. Dolg je 3,6 km in ima 9 km obsega. Kakšen delež monolita leži pod površjem, ni točno znano. Nekateri geologi trdijo, da se pod peščenimi nanosi skrivata 2/3 monolita. Ta osamelec sta odkrila med leti 1871 in 1873 Ernest Gilles, ki je poimenoval bližnje pogorje Olgas (na sliki v ospredju) po wurtemberški kneginji Olgi, ki je v viteza povzdignila njegovega glavnega sponzorja, in William Gosse, ki je poimenoval monolit po guvernerju Južne Avstralije Henryu Ayersu. Po letu 1958 so začeli z organiziranimi turističnimi ogledi, zato so območje Ayers Rocka (Uluru) in sosednjega pogorja Olgas (Kata Tjuta), v skupnem obsegu 1325 km², zaščitili kot narodni park Yulara. Pripadniki avstralskega ljudstva Anangu, ki že od nekdaj živijo v tem območju, so 1985 dosegli, da so jim vrnilo lastniške pravice nad tem ozemljem. Od tedaj upravlja s parkom država skupaj s predstavniki domorodcev.

18. Slana jezera v Severnem teritoriju

Slana jezera v osrednji Avstraliji so v središču 1,3 milijona km² velikega endoreičnega sistema, ki je brez odtoka v morje. Vode, ki tečejo v depresije osrednje Avstralije poniknejo v prepustnih tleh in izhlapijo v vročem soncu. Soli se akumulirajo v depresijah, kjer nastajajo stalno suha (salina) jezera, kot je jezero Amadeus v Severnem teritoriju (na sliki) ali pa občasno poplavljen jezera (playa), kot je jezero Eyre. Večina od 1000 slanih jezer je stalno suhih. Vode dosežejo jezera le po večjih deževjih, ki se vrstijo nekaj let zapored. Največje občasno poplavljen jezero je Eyre, ki leži v depresiji 16 m pod gladino morja. Reke, ki pritekajo z Velikega razvodnega hribovja, so jezero v tem stoletju napolnile le trikrat, zadnjič leta 1989. Od takrat predstavlja z 9000 km² površine največje jezero na celini.

19. Kata Tjuta ali The Olgas v Severnem teritoriju

Osamelec, ki so ga belci poimenovali The Olgas, domorodci pa Kata Tjuta leži v narodnem parku Uluru. Po nekaterih razlagah naj bi Kata Tjuta bil desetkrat večji monolit kot Uluru (Ayers Rock), vendar pa je v dolgih geoloških dobah zaradi preperevanja razpadel na več delov. V nasprotju z Ulurujem, ki je zgrajen iz peščenjaka, je Kata Tjuta konglomeraten. Večji del je za domorodce Anangu svet kraj in zato nedostopen za turiste.

20. Gosse Bluff v Severnem teritoriju

Osamelec v ozadju slike, v katerem je krater s petkilometrskim premerom, je nastal kot posledica padca meteorita pred 140 milijoni let (v juri). Današnja reliefna oblika ni ohranjen ostanek vdolbine, nastale ob trku meteorita z Zemljinim površjem. Takratni meteorit je imel še mnogo večji premer, ob njegovem padcu pa so se posamezne prej vodoravne kamninske plasti postavile navpično. Današnja reliefna oblika je posledica selektivne erozije različno odpornih kamninskih plasti, ki so bile po padcu meteorita v navpični legi. Gosse Bluff leži v Severnem teritoriju zahodno od Alice Springsa na območju grmičaste savane.

21. Gibsonova puščava v Zahodni Avstraliji

Gibsonova puščava leži v osrednjem delu Zahodne Avstralije. Značilno rastje najbolj sušnih predelov je trava spinifeks. Ta ne prekriva celotne površine, ampak raste le v posameznih šopih, ki jih lepo vidimo na sliki. Ob njej raste še redko grmičevje.

22. Velika Viktorijina puščava

Leži na južnem delu avstralske celine. Prava puščava brez rastja je le v manjšem osrednjem delu, sicer pa jo prerašča bodljikavo grmičevje in posamezna drevesa. V severnem delu puščave so sipine, ki pa jih je tudi v veliki meri prerasla skromna vegetacija.

23. Wave rock, osamelci v Zahodni Avstraliji

V jugovzhodnem delu celine so v starem granitnem platoju zaradi preperevanja in erozije nastale osamljene vzpetine - inselbergi (osamelci). Posamezne skupine granitnih vzpetin kupolaste oblike segajo 60 m visoko nad pokrajino. 15 m visoki skalnati val na sliki je nastal zaradi erozije v vznožju granitnega osamelca. Različni barvni odtenki v granitu so posledica raztapljanja posameznih mineralov v deževnem obdobju.

Zgodnji naseljenci so ugotovili, da voda na granitnih vzpetinah ne ponikne tako kot na peščenih ravninah okoli njih. Zato so na vrhu teh vzpetin gradili pregrade kot vodne zbiralnike za potrebe namakanja žitnih polj v sušnih poletnih mesecih.

24. Gozdovi jugovzhodne Avstralije v Viktoriji

V zmerno toplem pasu Avstralije uspevajo gozdovi na jugozahodu in jugovzhodu celine, kjer letna količina padavin doseže 1000 mm. Za jugovzhodni del Avstralije so značilna najvišja evkaliptova drevesa na celini (*Eucalyptus regnans*), ki dosežejo višino 60 do 90 metrov. Na tem območju uspevajo tudi drevesaste praproti. Slika je posneta v narodnem parku Otway jugozahodno od Melbourn v državi Viktoriji.

25. Vlažni tropski gozd na severovzhodu Avstralije v Queenslandu

Vlažni tropski gozd na sliki prekriva pobočja najvišje gore v Queenslandu, 1657 m visoke Mt. Bartle Frere. Na pobočjih vlažni pasatni vetrovi oddajo 9000 mm padavin letno, kar je največja količina na celini. Vode se preko slapov spuščajo z Athertonske planote proti obalnim ravninam v zaledju Townsvilla ob Koralnem morju.

Tropski dežni gozdovi so ohranjeni le še v težje dostopnih in odmaknjenih predelih Athertonske planote in na polotoku York, v skupni površini 7500 km². Velike površine so izkrčili v korist pašnikov in plantaž s sladkornim trsom ter čajem. Zaradi povečanih potreb po lesu v 80-ih letih so naravovarstveniki leta 1988 dosegli, da so gozdove uvrstili v seznam svetovne naravne dediščine in s tem preprečili nadaljnjo nenadzorovano izkoriščanje gozda.

26. Močvirje Yellow Watters v Severnem teritoriju

Severna Avstralija je pod vplivom poletne monsunske cirkulacije zraka. V času od novembra do aprila v silovitih nevihtah pade okoli 1600 mm padavin.

Količina proti notranjosti hitro upada.

V času poletnega monsuna Aligatorjeva reka poplavi obalne ravnine. Nastanejo obsežna močvirja, ki se v posameznih delih narodnega parka Kakadu obdržijo preko celega leta in predstavljajo zatočišče za številne živalske vrste. Obdajajo jih značilni evkalipti z belim papirnatim lubjem. Ti so najboljši pokazatelj obsega poletnih poplav. V obalnih delih jih nadomestijo mangrove, v dvignjenih bolj suhih delih pa monsunski listopadni gozd.

27. Black boy, rastlina v Queensland

Black boy (yacca) je ime za travnato drevo ali grass tree (*lat. xanthorrhoea australis*), ki je značilna rastlina v aridnih, subtropskih območjih celine. Rastlina raste zelo počasi do višine od 1,2 do 6 m. Gost, rumen rastlinski sok sproti lepi

spodnje dele do 100 cm dolgih lističev. Z leti se iz zlepljenih lističev oblikuje vlaknato deblo, ki ga na vrhu krasi zaokrožena listnata krona s kopju podobnim cvetom, visokim do 1,5 m. Rastlina ima gospodarski pomen, saj deblo uporabljajo v pohištveni industriji, domorodska ljudstva pa uporabljajo cvetni nektar v prehrani, cvetno steblo pa kot osti kopij. Rastlina je zelo trdoživa, saj preživi hude požare, ki pogosto prizadanejo sušne pokrajine. Že nekaj dni po požaru poženejo novi lističi na počrnelem steblo.

28. Ficus virens, zajedalsko figovo drevo

Drevo, znano kot "daviteljsko" figovo drevo, je zajedalec, ki uspeva v vročem in vlažnem okolju dežnih tropskih gozdov SV dela Avstralije. Ptice v izločkih zanesejo seme rastline v krošnje raznih dreves. Sprva raste kot epifit. Rastline, na kateri požene korenine, ne zajeda, temveč se hrani s humusom, ki se nabira v rogovilah dreves. Ko njegove korenine dosežejo tla, je sožitja konec. Zračne korenine obdajo drevo gostitelja, ki zaradi pomanjkanja svetlobe in hranljivih snovi propade, figovo drevo pa nadaljuje z rastjo. Ker drevo gostitelj počasi strohni, je figovo drevo navadno votlo.

Drevo na sliki je visoko 50 m, ima 39 m obsega in je staro 500 let. Zaradi teže se je podrlo in naslonilo na sosednje drevo. Korenine so v rasti proti tlam oblikovale značilno podobo zavese, v kateri fikus nadaljuje s samostojno rastjo.

29. Mangrovski gozdovi v Severnem teritoriju

Vzdolž obal polotoka York in Arnhemove dežele, na S in SV Avstralije, je meja med kopnim in morjem neostra, saj prehod med obema preraščajo bujna močvirja mangrov. Rastlinske vrste, ki naseljujejo slana močvirja, so prilagojena na navzočnost slane morske vode in poplavljanje med plimovanjem. Rastline, čeprav rastejo v vodi, trpijo pomanjkanje vode ali tako imenovano "fiziološko sušo"! Ta se pojavi zaradi podobne koncentracije mineralnih soli v vodi in v rastlinah, zaradi česar voda ne prodre v rastlino. Zato rastline v mangrovah shranjujejo vodo. Z dolgimi zračnimi koreninami pa rešujejo pomanjkanje kisika, do česar pride zaradi poplavljanja v času plime.

Ker se korenine mangrove razraščajo v usedlinah vzdolž obal, se oblikujejo muljaste sipine, ki jih prerastejo gozdovi s posebej prilagojenimi koreninami. Ti gozdovi se širijo prav v morje. S tem mangrove obenem ščitijo in širijo obale kopnega.

30. Palm Valley ali Mpulungkinya v Severnem teritoriju

Palm Valley ali Mpulungkinya v jeziku domorodcev je zanimiva oaza v narodnem parku Finke Gorge zahodno od Alice Springsa v Severnem teritoriju. Palme v njej so ostanek tropskega deževnega gozda, ki je preraščal osrednjo Avstralijo v času drugačnih podnebnih razmer preteklih geoloških dob. V tej dolini so se palme ohranile zaradi stalnega vodnega vira.

31. Domorodsko požiganje v Severnem teritoriju

Požiganje gozdov oziroma savane je bila stalna navada avstralskih domorodcev. S tem so dosegli dva cilja. Prvič so tako pospešili novo rast rastlin, kar je privabilo tudi več živali, ki jih je bilo zato lažje ujeti. Drugič so domorodci z načrtovanim in nadzorovanim požiganjem preprečili naravne požare, ki so navadno zajeli mnogo večje površine. Naravne požare zanetijo strele, ki so na severnem delu Avstralije posebej pogoste pred nastopom deževne dobe v novembru. Nekateri raziskovalci domnevajo, da so domorodci s požiganjem v tisočletjih precej spremenili naravno rastje. Današnje avstralsko rastje kaže zelo veliko prilagojenost na sušo in ogenj, rastline, ki se takim razmeram niso mogle prilagoditi, naj bi izumrle tudi zaradi domorodskega požiganja. Slika je bila posneta v narodnem parku Kakadu, ki je v domorodskem soupravljanju.

32. Evkalipti v suhi strugi

V sušni osrednji Avstraliji lahko drevesa dobijo dovolj vode le v rečnih strugah. Značilno drevo na takih krajih je *Eucalyptus camaldulensis* (rdeči rečni evkalipt). Posnetek je narejen v strugi reke Hull blizu meje med Severnim teritorijem in Zahodno Avstralijo.

33. Spinifeks

Šopasta, bodičasta trava, značilna za aridne predele Avstralije, se imenuje spinifeks (*Triodia*). Je ena najodpornejših rastlin, prilagojenih na pomanjkanje padavin. Z zadrževanjem rasti prenese tudi dolgotrajna pomanjkanja vode. Travnati lističi so spremenjeni v trde bodice, kar zmanjšuje oddajanje vode v sončni pripeki, obenem pa jo ščitijo pred lačnimi živalmi. V rasti oblikuje značilno obliko prstana, kar je posledica odmiranja stare trave v središču. Brez tovrstne vegetacije bi bila podoba avstralske puščave bistveno drugačna. Trava spinifeks ima globoko segajoče in zelo razpredene korenine, ki preprečujejo odnašanje peščenih delcev. Njena koristnost se odraža tudi v

prehrani skupin nomadskih domorodcev, ki živijo v polpuščavah. Iz zmletih semen rastline pridobivajo moko, ki jo uporabljajo v vsakodnevni prehrani.

34. Puščavski hrast

To značilno drevo sušnih avstralskih predelov so angleški priseljenci poimenovali puščavski hrast (she-oak ali desert oak), v resnici pa gre za kazuarino (*Casuarina luehmanni*). Drevo je listavec, čeprav poganjki bolj spominjajo na iglasto drevo. Posnetek je narejen v narodnem parku Watarrka (King's Canyon) jugozahodno od Alice Springsa.

35. Emu

Emu je noju podobna ptica, ki je prav tako izgubila sposobnost letenja. Od noja je nekoliko manjši, visok je do enega metra in pol. Je zelo hiter tekač in doseže hitrost do 65 km na uro. Samica znese 10 do 12 jajc, ki vsako tehta okoli 600 g, samec jih valji približno dva meseca in tudi skrbi za mladiče. Živi na večjem delu avstralskega ozemlja.

36. Kamela v Zahodni Avstraliji

Kamela ni avtohtona avstralska žival. V Avstralijo so jo pripeljali v sredini 19. stoletja za potrebe pri gradnji železnice. Ko zaradi motorizacije prometa kamele niso bile več potrebne, so jih spustili v divjino. Sedaj je Avstralija celo edina država, kjer dromedarji živijo v divjini in jih odtod celo izvažajo na Bližnji vzhod. Posnetek je narejen v Veliki Viktorijini puščavi v Zahodni Avstraliji, kjer divje kamele najlažje srečamo.

37. Dingo v Queenslandu

Dingo (*Canis familiaris*) sodi v skupino divjih domačih psov, ki živijo le v Avstraliji, čeprav izvirajo iz južne Azije. Dingo ima kratko dlako rumenkaste, rdečkaste, rjave ali bele barve. Zraste do višine 50 cm in 120 cm v dolžino. Njihov izvor na celini je povezan z naselitvijo skupine prvotnega prebivalstva pred približno 3450 leti. Čeprav so dingi pretežno mrhovinarji, uživajo tudi insekte in celo različne vrste rastlin. Njihove najpogostejše žrtve so mladi kenguruji, zajci in pogosto ovce, zato jih preganjajo. Razmnožujejo se hitro. Samica skoti 4 do 8 mladičev, za katere skrbi skupaj s samcem do tretjega leta starosti. Kasneje živijo in lovijo sami, v parih ali pa v večjih skupinah.

Divji psi predstavljajo resno nevarnost številnim farmerjem. Krdelo dingov lahko v eni sami noči pomori tudi 200 ovc. Da bi zmanjšali število dingov, so pristopili k celovitemu programu, ki vključuje lov, streljanje, nastavljanje pasti, gradnjo pregrad in zastrupljanje s posebnim strupom. Do leta 1967 so v Queenslandu z visokimi denarnimi nagradami za vsak "dingov skalp" podpirali lov na dinge, ki je postal profesionalna dejavnost za precejšnje število ljudi. Čeprav so v obdobju od 1932 do 1967 postrelili kar 685.000 dingov, ti še vedno ogrožajo ovčerejske farme.

38. Krokodil v Severnem teritoriju

V Avstraliji živijo dve vrsti krokodilov. Do sedem metrov dolgi indijski krokodil ali letvičar (*Crocodylus porosus*), ki ga vidimo na sliki, živi predvsem v slani vodi in Avstralci mu zato pravijo "saltie". Večinoma živi v rečnih estuarijih na severni obali, vendar pa lahko po rekah priplava tudi sto kilometrov v notranjost in ga sladka voda ne moti. Za človeka je izredno nevaren, v Avstraliji je vsako leto tudi kaka smrtna žrtev. Manjši sladkovodni krokodil (*Crocodylus johnstoni*), ki mu Avstralci pravijo "freshie", navadno ne napada človeka.

39. Koala

Koala je do 60 cm dolg avstralski vrečar. Živi v gozdovih vzhodne Avstralije. Prehranjuje se izključno z evkaliptovimi listi in celo življenje preživi na drevesih. Zelo redko pije vodo, in zanimivo je, da njeno ime v enem izmed domorodskih jezikov pomeni "žival, ki ne pije". Zaradi mehkega krzna so jo lovili in bi skoraj izumrla, od leta 1931 pa je zaščitena.

40. Morski levi

Morski lev sodi med uhate tjulnje, in v nasprotju s kožuhastimi tjulnji sestoji njihov kožuh samo iz resaste dlake. V nasprotju z navadnimi tjulnji, ki se zadržujejo na skalnatih obalah, se morski levi zato zbirajo na peščenih plažah. Ti morski sesalci se pariyo in kotijo mladiče na kopnem. Težki se do 800 kg, kljub temu hitro plavajo, lahko skočijo iz vode, potaplajo se do sto metrov globoko, pod vodo pa lahko zdržijo do četrte ure. Na sliki so morski levi na južni obali Kengurujskega otoka (Kangaroo Island) v Južni Avstraliji, kjer se zbira kolonija nekaj sto morski levov.

41. Kenguru

Skupna značilnost vseh vrečarjev je, da nimajo placent ali posteljice, notranjega organa, ki omogoča, da se zarodek lahko hrani v materinem telesu. Placento nadomešča vreča, ki omogoča hranjenje zarodka izven materinega telesa. Ime kenguru so živali naredili priseljenci, ki so na vprašanje domorodcem, kako se žival imenuje, dobili odgovor "kangoro", kar pomeni "ne razumem". Poznanih je 50 vrst, ki jih družijo močan rep, s katerim krmilijo med dolgimi skoki, in zadnje noge, po katerih je vsa skupina dobila ime - Makropodi (velika noga). Odlikujejo se po veliki hitrosti do 60 km/h in po skokih, dolgih od 9 do 15 m v dolžino ter 3 m v višino. Največja v družini sta Veliki sivi (na sliki) in rdeči kenguru, ki dosežeta višino 1,5 do 2 m. Družijo se v črede od 20 do 50 živali. Mali kenguru ali Joey, kot jih imenujejo domačini, se skoti po 5 do 8 tednih. V materini vreči ostane 5 do 9 mesecev, zapusti pa jo šele po 12 do 15 mesecih, ko si je sposoben poiskati hrano sam. Odrasla žival popase za okoli 5 ovc trave. Zavaljo hitrega razmnoževanja in škode, ki jo povzročajo farmarjem, letno postrelijo okoli 2 milijona kengurjev. Meso ter krzno živali prodajo na trgu.

42. Aborigini (avstralski domorodci)

Prvi prebivalci naj bi preko kopenskega mostu med Azijo in Avstralijo poselili celino pred 50.000 do 60.000 leti. Zaradi geografskih ovir so se razdelili na več kot 240 jezikovnih skupin, od katerih jih je okoli 100 še vedno živih. Na sliki so prvotni prebivalci skupine Pitjantjatjara, ki živijo v Osrednjem nižavju. Število pripadnikov avstralskih domorodcev znaša 265.378 (1991) ali 1,5 % od vseh Avstralcev. Večina - 66 % jih živi v mestih oziroma na njihovih obrobjih. Večinoma so nezaposleni in se preživljajo z državno podporo. Izraz Aborigini, s katerim so prvotne prebivalce celine poimenovali Britanci, pomeni izvorno prebivalstvo in bi ga glede na pomen lahko uporabili za katerokoli ljudstvo na svetu. Za mnoge je izraz Aborigini celo žaljiv. Primernejša so imena, ki jih uporabljajo sami - npr. ljudstvo Anangu v notranjosti celine ter ljudstvi Koori in Murri na vzhodu in jugu celine.

43. Otroci avstralskih domorodcev

Do sredine 80-ih let tega stoletja so bili prvotni prebivalci Avstralije brezpravno ljudstvo. Zaradi bolezni, preganjanj in drugih oblik nasilja se je njihovo število zmanjšalo od približno 314.000 v začetku 19. stol. na samo 78.000 leta 1933, ko je bilo zabeleženo njihovo najnižje število. Diskriminacijski zakoni so omogočali državi pravico, da otroke mešanih staršev nasilno odvzame

domorodski materi in jih vzgaja v posebnih domovih. Šele zakonodaja iz leta 1990 je dokončno razveljavila krivične zakone in priznala domorodcem enake pravice kot ostalim državljanom. Ti zaradi storjenega genocida upravičeno zahtevajo opravičilo v smislu "ne bo se ponovilo"! Otroci domorodcev imajo danes zagotovljeno brezplačno šolanje v osnovnih, srednjih in visokih šolah. Kljub zdravstvenemu in socialnemu varstvu je življenjska doba avstralskih domorodcev v primerjavi z ostalimi Avstralci še vedno precej krajša. Pri ženskah doseže 65 let (povprečje 79 let) in pri moških le 54 let (povprečje 72 let).

44. Sodobne stenske poslikave domorodcev v Južni Avstraliji

V opuščenih rudnikih opalov v bližini mesteca Coober Pedy so domorodci na stenskih poslikavah izrazili grozovite posledice jedrskih poskusov, ki so jih v petdesetih letih izvedli Britanci pri Maralingi v Južni Avstraliji. Neznano število nomadskih domorodcev, ki so živeli v območju poskusov, je umrlo zaradi izpostavljenosti radioaktivnemu sevanju. Na to območje je dostop še vedno prepovedan.

45. Domorodsko slikarstvo

Najstarejše skalne slikarije domorodcev so stare nekaj tisoč let, najmlajše so nastale v zadnjih desetletjih. Slikarije pogosto prikazujejo zgodbe iz njihove mitologije, nekatere naslikane zgodbe določajo moralne norme, spet druge kažejo dobra lovišča ali razlagajo, kje najti vodo. Nekatere slike dokumentirajo pretekle dogodke ali nam kažejo že davno izumrle živali. Pričujoča slika je iz narodnega parka Kakadu in prikazuje eno izmed mitoloških zgodb.

46. Govedorejska farma v Severnem teritoriju

Kljub manjši količini padavin notranjost Avstralije ni neposeljena. Življenje omogoča arteška voda, ki se skriva pod površjem. Čeprav je poslana, zadošča potrebam govedi, ki pa potrebuje izredno velike površine za pašo, saj je ta skromna. V sušni notranjosti v zaledju Velikega razvodnega hribovja potrebuje eno samo govedo do 10 ha pašnih površin. Zato so živinorejske farme zelo velike - največja govedorejska farma, ki je v lasti firme Vestey meri 29.169 km². Posamezne farme - na sliki je farma v Severnem Teritoriju, so tudi več 100 km oddaljene ena od druge. Otroci so zato odvisni od radijske šole, s katero dokončajo osnovno šolo. Srednje šole pa obiskujejo v večjih središčih, kjer bivajo v dijaških domovih. Velik delež mladih se po končanem šolanju zaposli v

mestih, na farmah pa ostajajo ostareli starši. Za zdravje na teh izoliranih "stations" skrbijo posebno organizirani Kraljevi leteči zdravniki, ki s pomočjo letal oskrbijo več kot 150.000 pacientov na leto.

47. Govedorejska farma v območju Velikega razvodnega gorovja

Od celotne površine celine je 60 % površja primerne za kmetijsko izkoriščanje, od tega pa je na 90 % površine kmetovanje omejeno na živinorejo. Na govedorejskih farmah gojijo skupno okoli 24 milijonov glav goveje živine. Farme v notranjosti obsegajo veliko večje površine kot ob obali. Skupno je na celini okoli 24.000 govedorejskih farm, ki so velike od 15 ha do več kot 7000 km² v notranjosti. Na JV in JZ celine ter na Tasmaniji prevladuje mlečna, na V obalah (na sliki) in v notranjosti pa mesna govedoreja. Velik delež mesa gre za domače potrebe, saj so z letno porabo 100 kg mesa na prebivalca na tretjem mestu na svetu, še večji delež pa gre v izvoz. Avstralija je največja izvoznica govejega mesa na svetu. Po vrednosti izvozi največ mesa na Japonsko.

48. Kolonialna hiša v Perthu - Zahodna Avstralija

Na sliki je značilna hiša prvih evropskih kolonistov iz devetnajstega stoletja ob reki Swan v današnjem perthskem predmestju Maylands. Zgrajena je bila v letu 1839 in je ena najstarejših hiš v Zahodni Avstraliji. Danes je razglašena za kulturno dediščino in je v njej muzej.

49. Zaščitna ograja pred dingi

Do dva metra visoka žičnata pregrada ščiti jugovzhodni, predvsem živinorejski del celine pred napadi divjih psov - dingov. Ograda poteka preko treh zveznih držav. Južni del ograde začne na vzhodni obali Južne Avstralije v zalivu Fowler, se nato nadaljuje preko Novega Južnega Walesa in se po 5309 km dolžine zaključi na vzhodni obali Queenslanda.

Prve dele pregrade so zgradili pred dobrimi 100 leti zato, da bi z njo preprečili širjenje zajcev proti Queenslandu. Čeprav pregrada ni zaustavila zajcev, ki so si pod njo izkopali rove, se je izkazala kot učinkovita prepreka za dostop divjih psov na obsežne ovčerejske pašnike. Ti ovčerejecem povzročijo letno za več kot 50 milijonov avstralskih dolarjev škode. Zato vse tri države redno vzdržujejo in obnavljajo pregrado. Draga vzdrževalna dela plačujejo iz državnega proračuna in prispevkov, ki jih plačujejo farmarji.

50. Arteški vodnjak

Življenje v odmaknjenem “outbacku”, kjer količina padavin ne preseže 125 mm padavin letno, je odvisno od arteške in subarteške vode (črpanje), ki je od nekaj pa do 1000 metrov globoko. Arteška voda je ujeta v 19 medsebojno ločenih arteških bazenih, ki skupno obsegajo tretjino površja celine. Največji med njimi je Veliki arteški bazen, ki zavzema 1,5 milijona km² površine. Leži v osrednjem delu celine v zaledju Velikega razvodnega hribovja. Arteška voda je edini vir, ki služi namakanju, napajanju živine, domači uporabi in celo oskrbi mest kot npr. Alice Springsa. Ker je voda večinoma polslana, jo morajo za potrebe ljudi najprej razsoliti. Slika prikazuje enega od subarteških vodnjakov v osrednjem delu Severnega teritorija, kjer s pomočjo vetra črpajo vodo na površje. Od l. 1878 so v območju Velikega arteškega bazena izvrtali okoli 30 000 vrtin. Zaradi prevelike porabe arteške vode v preteklosti država sedaj natančno nadzira vrtanje novih črpališč.

51. Sadike na plantaži ananasa v Queenslandu

Na vzhodnih obalah Queenslanda, kjer so ugodni pogoji za rast tropskih vrst sadja, so prve sadike ananasa zasadili leta 1893. Danes ga gojijo na obsežnih plantažah, ki se izmenjujejo s plantažami sladkornega trsa. Sajenju so botrovala spoznanja naravoslovcev, ki so ugotovili, da se ananas hitro udomači na novih področjih, če ima za to primerne podnebne razmere. Sadež izvira iz tropskih delov Južne Amerike, odkoder se je počasi razširil na ostale celine. Prvi opisi rastline izvirajo iz 15. stoletja. Španci so plod primerjali z borovim storžem in ga zato tudi poimenovali “pina” (bor). Od tod tudi angleška beseda za ananas - pineapple.

52. Nasad banan

Vzhodne obale Queenslanda s tropskim vlažnim podnebjem nudijo ugodna rastišča za številne vrste tropskega sadja, ki so ga Britanci v Avstralijo uvozili z drugih celin v 19. stoletju. Ananas in papaja izvirata iz Južne Amerike, mango in banane iz Južne Azije. Te sadeže pridelujejo na obsežnih plantažah. Banane obrodijo že po prvem letu. Potem ko rastlina obrodi, se steblo, ki zraste v višino od 3 pa celo do 15 m, posuši. Ravno zato steblo vsako leto spodrežejo in iz korenin poženejo novi poganjki, ki obrodijo že po 10 mesecih. Zaradi zaščite pred insekti, hitrejšega dozorevanja in lažjega obiranja vsak šop banan, ki tehta več kot 10 kg, povijejo v polivinilasto folijo (na sliki).

53. Žetev sladkornega trsa

Sladkorni trs je zrel za žetev po 12 do 16 mesecih, ko zraste do višine od 2 do 4 metrov. Žetev poteka strojno od junija do decembra na dva različna načina. Tradicionalno so sladkorni trs najprej požgali. S tem so odstranili plevel, stranske poganjke in prepodili številne živali s plantaž. "Zelena" žetev (na sliki) pa je v uporabi tam, kjer je manjša količina padavin. Ostanke trsa pustijo ležati na polju, s čimer preprečijo erozijo prsti in rast plevela, v tleh pa zadržijo vlago. Za bolj namočena območja ta metoda ni uporabna, ker se pod zeleno preprogo nabira plesen. Sladkorni trs predstavlja pomemben vir prihodka saj z izvozom surovega sladkorja letno zaslužijo 2 milijardi avstralskih dolarjev. Najboljša rastišča so na vzhodni obali Queenslanda, kjer v toplem in vlažnem podnebnju z najmanj 1500 mm padavin letno pridelajo 95 % trsa na celini. Na 460.000 ha površin pridelajo 32 milijonov ton sladkornega trsa, iz katerega iztisnejo 4 milijone ton surovega sladkorja, ki ga izvažajo v azijske države, ZDA in Evropo - tudi v Slovenijo.

54. Žitni pas na JZ Avstralije

Zahodna Avstralija je veliko bolj suha kot pa pokrajine na vzhodu celine. Prevladujejo puščave, kot so Velika peščena in Velika Viktorijina puščava. Ozek pas na JZ predstavlja izjemo. Pokrajina na JZ celine, med Perthom in hribovjem Darling na zahodu in sušno notranjostjo Velike Viktorijine puščave s Kalgoorliem na vzhodu, je znana kot Žitni pas (na sliki). Življenje je pogojeno s podnebjem, ki ustreza sredozemskim klimatskim razmeram. Zahodni vetrovi v zimskem času prinašajo potujoče deposesije, ki oddajo od 300 do 650 mm padavin. Poletja so suha in vroča. V takih klimatskih pogojih se je na peščenih ravninah, ki so nastale z dolgotrajnim preperevanjem granitnega platoja, razvila bujna naravna vegetacija. To so naseljenci v veliki meri izkrčili in jo nadomestili predvsem z žitaricami. Žitni pas se nadaljuje vzdolž JZ, JV in V obale preko 5 zveznih držav v skupni dolžini 4000 km. Okoli 45.000 farmerjev pridelala 15,5 milijonov ton žita, od katerega ga 9,5 m ton izvozijo (leta 1993).

55. Vinogradniška pokrajina v Zahodni Avstraliji

Vinsko trto so pripeljali s seboj že prvi evropski priseljenci v Avstralijo. Prvi večji vinogradi so bili posajeni v okolici Sydneyja že v začetku 19. stoletja. Vendar pa je bilo povpraševanje po vinu v Avstraliji vse do druge svetovne vojne zelo majhno, kajti Avstralci pijejo predvsem pivo. Šele po večjem nebritanskem priseljevanju po drugi svetovni vojni se je povečalo povpraševanje po vinu, zaradi česar se je povečala tudi proizvodnja. Največje avstralske

vinogradniške površine so v Južni Avstraliji v okolici Adelaide. Na sliki pa so vinogradi ob reki Swan blizu Perth v Zahodni Avstraliji. Lastniki teh vinogradov so v veliki meri Dalmatinci in njihovi potomci.

56. Ovčereja

Ovčereja za pridobivanje volne je ena glavnih kmetijskih panog v Avstraliji. Število ovc niha glede na ceno volne na svetovnem trgu, višek je doseglo leta 1970 z okoli 180 milijoni glav, danes pa jih je okoli 150 milijonov. Glavna ovčerejska območja so na jugovzhodu in jugozahodu celine, slika pa je posneta v državi Viktoriji severozahodno od Melbournea.

57. Govedoreja v Novem Južnem Walesu

Govedoreja je bila v Avstraliji vedno v senci ovčereje. Govedoreja prevladuje na tropskem severu ter na vlažnih vzhodnih subtropskih in zmernotoplih obalnih območjih. Število glav goveje živine se giblje okoli 25 milijonov. Prevladuje ekstenzivna mesna govedoreja, mlečna pa je omejena na nekatera obalna območja in namakane predele ob reki Murray. Slika je posneta v Novem Južnem Walesu jugozahodno od Sydneyja.

58. Gold Country in rudniki zlata v Zahodni Avstraliji

50 let po ustanovitvi Zahodne Avstralije leta 1829 kolonija ni dosegla nobenega napredka. Leta 1887 pa so pri kraju Southern Cross našli zlato, kar je sprožilo prvo zlato mrzlico. Odkritja zlata so si hitro sledila. 1892 so odkrili zlato v Coolgardieju in bližnjem Kalgoorlieju, kjer je zlato ležalo celo na površju. Največji zlati nuget je tehtal kar 237 kg. Odkritja so sprožila priseljevanja iz vzhodne Avstralije in iz vsega sveta. Število prebivalstva se je hitro povečalo. Od 46.000 prebivalcev leta 1890 je zaradi zlate mrzlice naraslo na 180.000 v letu 1900. Rudniki zlata v Kalgoorlieju (na sliki) še danes predstavljajo glavno središče pridobivanja zlata na celini. Rudonosne predkambrijske kamnine pod površjem hranijo bogata najdišča. Zlato kopljejo danes v 12 rudnikih, ki segajo do globine 1300 m pod površje. Avstralija je danes s proizvodnjo 240 t zlata letno tretji največji proizvajalec zlata na svetu. Letni prihodek od izkopa zlata znaša 3,8 milijarde dolarjev (1993).

59. Rudnik zlata pri Leonori

Danes je glavno avstralsko zlatokopsko območje v Zahodni Avstraliji. Rudo kopljejo v dnevnih kopih, enega izmed njih vidimo na sliki. Današnji največji dnevni kop je v Kalgoorlieju – Boulderju. Tu so zlato odkrili ob koncu 19. stoletja in v nekaj letih je zraslo cvetoče mesto z nekaj tisoč prebivalci. Ker leži rudnik sredi puščavskega sveta, je v prvih letih predstavljala največji problem vodna oskrba. Danes je vodovod napeljan iz nekaj sto kilometrov oddaljenih vodnih virov. Rudarstvo pa se je obdržalo le v krajih, kjer je bila ruda najbogatejša. Ostale rudnike so opustili in danes je na tem območju kar nekaj povsem opuščeni rudarskih mest, ki so imela ob svojem višku na začetku dvajsetega stoletja nekaj sto ali celo nekaj tisoč prebivalcev. Nekatere stare rudniške rove so prilagodili za turistične ogledde.

60. Cestni vlak

V Avstraliji prepelje železnica približno enako količino tovora kot cestni prevozniki. Vendar pa je železniško omrežje omejeno na gosta naseljena območja, površinsko mnogo večje, toda redko poseljene osrednje in severne pokrajine pa so povsem odvisne od cestnega prometa. Tu uporabljajo tako imenovane cestne vlake (road trains), to so vlačilci z dvema do tremi priklopniki. Ti so dolgi do petdeset metrov in lahko prepeljejo do 150 glav govedi. Na sliki je tak cestni vlak na poti iz Alice Springsa v Darwin.

61. Sydney

Sydney je prva naselbina belcev na avstralski celini. Tu se je leta 1788 izkrcala prva skupina tisočih priseljencev, od katerih je bilo 736 kaznjencev. Danes je Sydney s slabimi štirimi milijoni prebivalcev največje avstralsko mesto in glavno mesto zvezne države Novi Južni Wales. Skupaj z vsemi predmestji pokriva površino okoli 4000 km², kar je petina slovenskega ozemlja. Leta 2000 bodo v mestu organizirane olimpijske igre. Leži ob zalivu Port Jackson na tihooceanski obali ob izlivu reke Parramatta. V spodnjem delu slike vidimo sydneyjsko poslovno središče s številnimi stolpnici, za njim je star pristaniški del Darling Harbour, kjer je danes znamenit akvarij in pomorski muzej, v ozadju pa so stanovanjske četrti ob reki Parramatta.

62. Opera v Sydneyju

Sydneyjska opera, ki leži ob obalah Jacksonovega zaliva v ustju reke Parramatte, je poleg 307 m visokega mestnega stolpa in 508 m dolgega ter 48 m širokega pristaniškega mostu najbolj znan simbol mesta. Opero so zgradili po 19 letih gradnje leta 1973 po načrtih danskega arhitekta Joerna Utzona. Ta je navdih za gradnjo stavbe, ki po obliki spominja na školjčne lupine, našel v krljih pomaranče, ki jih je zlagal na krožnik. Gradnja se je močno zavlekla zaradi visokih stroškov, ki so jih slednjič pokrili s prihodkom iz avstralske loterije. K visoki ceni so prispevali največ uvoženi materiali: opeka iz Velike Britanije, steklo iz Francije, razsvetljava iz Nemčije, elektronika iz ZDA itd. Današnja opera ima 4 avditorije, ki so namenjeni operni dvorani, gledališču, kinodvorani in plesni dvorani.

63. Staro mestno jedro "The Rocks" v Sydneyju

V ospredju slike je viden ostanek najstarejše naselbine na celini imenovane The Rocks. Naselbina je nastala v prvih dneh kolonije na celini, leta 1788, na obali ustja reke Parramatta. Prvi naseljenci Rocksa so prispeli na celino s tako imenovano Prvo floto 11 ladij, ki so iz Velike Britanije pripeljale prvih 758 kaznjencev. Sprva slabo opremljeno naselje, v katerem je primanjkovalo vsega, se je z dotokom novih naseljencev, tudi svobodnjakov počasi širilo. Leta 1842 je preraslo prvotne meje in preimenovali so ga v Sydney. Po odkritju zlata v bližnjem Modrem gorovju leta 1860 se je število prebivalstva potrojilo in leta 1920 štelo že več kot 1 milijon prebivalcev. Mesto je danes z 3.699.800 prebivalci največje na celini. Predstavlja industrijsko, trgovsko, finančno in prometno središče Avstralije ter politično središče Novega Južnega Walesa. Ostanke Rocksa so ob dvestoletnici mesta obnovili kot trgovsko in zabaviščno četrt.

64. "Monorail" v Sydneyju

Kot vsako velemesto ima tudi Sydney velike prometne probleme s pogostimi cestnimi zastoji. Mesto pa ima dokaj dobro organiziran javni potniški promet. Vsi primestni vlaki pripeljejo v ožje mestno središče, kjer je železnica speljana podzemno. Zaradi lege ob zalivu je zelo pomemben ladijski promet, iz številnih predmestij se najhitreje pride v center s številnimi potniškimi ladjami. Dodatek k mestnemu prometu v središču mesta pa je enotirna železnica na stebrih (monorail), ki povezuje Darling Harbour s centrom. Ta vlak, ki ga vidimo na sliki, ima predvsem turističen pomen.

65. Melbourne

Melbourne je z več kot tremi milijoni prebivalcev drugo največje avstralsko mesto in glavno mesto zvezne države Viktorije. Ustanovljeno je bilo leta 1837. Središče mesta, katerega del vidimo na spodnjem levem kotu slike, leži ob reki Yarra, predmestja pa segajo do zaliva Port Phillip, kjer je tudi пристanišče. Na levem bregu Yarre (na desni strani slike) je kulturno središče z galerijo, koncertno dvorano in gledališčem ter botanični vrt. V ozadju vidimo Veliko razvodno gorovje.

66. Trgovska ulica v Townsvillu

Mesto je z okoli 90.000 prebivalci tretje največje v Queenslandu. Je pomembno pristanišče za pridelke plantaž sladkornega trsa in tropskih sadežev, ki uspevajo v tem območju, ter za izvoz rude iz zaledja. Turizem postaja pomembna komercialna dejavnost, saj je mesto eno od pomembnejših izhodišč za obisk Velikega koralnega grebena, ki je od mesta oddaljen uro in pol plovbe.

67. Turizem na Zlati obali

Somestje Gold Coast združuje številna manjša naselja v 50-kilometerskem pasu vzdolž JV obale Queenslanda. Središče predstavlja turistično naselje Surfers paradise. Blaga subtropska klima, topli morski tokovi in neskončne peščene plaže privabijo okoli 2 milijona domačih in tujih turistov letno.

Razvoj turizma je povzročil močno priseljevanje iz vseh delov Avstralije. Zato je to eno najhitreje rastočih območij na celini. Turizem je pritegnil pozornost tujcev, predvsem Japoncev, ki so v tem delu pokupili velik delež zemljišč za gradnjo hotelskih kompleksov. V posameznih področjih so zgradbe tako zgoščene in visoke, da je popoldne plaža v senci hotelskih stolpnih.

Turizem nasploh predstavlja pomembno gospodarsko dejavnost, saj letno obišejejo celino več kot trije milijoni tujih gostov, ki prispevajo v državni proračun 8,5 milijard dolarjev.

68. Alice Springs v Severnem teritoriju

Mesto leži na južnem povratniku v samem osrčju celine, kjer letna količina padavin ne preseže 30 mm, temperature v poletnih mesecih presegajo 30°C, v zimskih pa padejo pod 10°C (ponoči pod 0°C).

Prvo stalno naselje - telegrafska postaja - je nastalo med gradnjo telegrafske linije med južno in severno Avstralijo, ki so jo začeli graditi leta 1870. Leta

1877 so začeli graditi železniško progo med Adelaido na jugu Avstralije in Alice Springsom. Gradnja se je vlekla dolgih 50 let, zato je mesto Stuart, kot so Alice Springs imenovali do 1933, rastle zelo počasi. Tedaj je imelo le 200 prebivalcev. Turizem in promet sta po drugi svetovni vojni pospešila razvoj mesta, ki ima danes 23.000 prebivalcev. Mesto, ki so ga zasnovali v obliki šahovnice, je pomembno središče za osamljene govedorejske farme v okolici in izhodišče za obisk naravnih znamenitosti, kot sta Ayers rock in King's Canyon. Z vodo se oskrbujejo iz arteškega bazena Amadeus. V ozadju so grebeni MacDonnellovega hribovja, ki dosežejo najvišjo višino 1510 m.

69. Mesto Kalgoorlie v Zahodni Avstraliji

Kalgoorlie, mesto, kjer so leta 1892 odkrili bogata najdišča zlata, je danes edino še naseljeno večje "zlato" mesto, ki je nastalo v času zlate mrzlice. Ostala "zlata" mesta so po izčrpanju rudnikov popolnoma opustela. Število prebivalcev v njih je v času prosperitete naraslo na več kot 10.000, kasneje pa padlo na nekaj 10 prebivalcev ali pa so se povsem izpraznila. Kalgoorlie leži v sušnem delu celine, na robu Velike Viktorijine puščave. Dokler v letu 1904 niso napeljali vode iz 550 km oddaljenega Perth, so bile življenjske razmere v mestu grozljive. Zaradi pomanjkanja vode so se širile nalezljive bolezni. Pravijo, da je polovica preživelih sproti pokopavala umrle. Danes predstavlja sodobno rudarsko mesto s 25.000 prebivalci, kjer še vedno nakopljejo največ zlata na celini. Od avgusta do konca septembra ga obiščejo številni turisti, ki se zanimajo za tradicionalne konjske dirke ali pa za številne vrste divjega cvetja, ki v tem času ob sicer skromnih padavinah prekrijejo rdeči pesek puščav.

70. Podeželsko mesto Koroit v Viktoriji

Koroit je značilno podeželsko središče, ki služi osnovni oskrbi okoliških farmerjev. Mesto je ohranilo osnovno zasnovo izpred sto let. Celotno mesto sestoji praktično iz ene same ulice, ob kateri so cerkev, hotel in trgovine. Značilne so arkade z železnimi stebri pred trgovinami. Zanimivo je, da je v Koroitu največja koncentracija prebivalcev irskega porekla v Avstraliji. Koroit leži na jugozahodu države Viktorije.

71. Perth

Perth je milijonsko mesto in prestolnica zvezne države Zahodne Avstralije. Leži ob reki Swan blizu njenega izliva v Indijski ocean. Mesto je bilo ustanovljeno leta 1829, hitreje pa se je začelo razvijati po letu 1890, ko je bilo v Zahodni Avstraliji odkrito zlato. Na sliki je pogled na poslovno središče mesta z obsežnega Kraljevega parka. Številni nebotičniki so bili zgrajeni po letu 1980, med njimi pa so ohranjene še posamezne stavbe iz konca 19. stoletja.

72. Fremantle v Zahodni Avstraliji

Fremantle je perthsko pristanišče, ki leži ob izlivu reke Swan v Indijski ocean. Poleg pristaniške ima mesto tudi letoviško funkcijo. V poletni vročini je tu pogosto pet stopinj hladneje kot v Perthu, od koder je do sem le slabe pol ure vožnje z vlakom. Perthski meščani zato ob koncu tedna množično prihajajo v Fremantle, poležavajo po bližnjih plažah ali pa posedajo po kavarnah in pijejo kapučin.

Nova Zelandija

73. Milford Sound na Južnem otoku Nove Zelandije

Pričetek 22 km dolgega fijorda v deželi fijordov (Fiordland National Park) na jugozahodnem delu Južnega otoka (South Island, 151.000 km²), ki združuje lepote Švice, Norveške in Škotske. Milford Sound je odkril leta 1822 kapitan iz Wealsa John Grono in ga poimenoval po Milford Havenu, kraju njegovega rojstva. Do zaliva vodi slikovita in razmeroma zahtevna 53 km dolga peš pot (Milford Track), ki je priljubljena predvsem med mladimi popotniki. V ozadju se vidi gorovje Mt. Tutoko.

74. Queenstown na Južnem otoku Nove Zelandije

To je najbolj priljubljen poletno in zimsko turistično območje na Južnem otoku z vsemi rekreacijskimi oblikami turističnih dejavnosti. Queenstown je svetovno znan kraj, kjer so "odkrili" bangy-jumping. V ozadju je masiv Remarkables, 25 km oddaljeno svetovno znano zimsko turistično območje. Tudi slovenska alpska reprezentanca je tu imela svoje priprave.

75. Moeraki Boulders na Južnem otoku Nove Zelandije

Tako se imenuje dvanajst popolnoma okroglih balvanov na peščeni vzhodni obali (Cantembury Coast) Južnega otoka. Krogle, ki so stare približno 60 milijonov let in so tudi do 3 m široke, je oblikovala nenavadna igra narave. Njihov nastanek buri številne znanstvene razprave. Med Maori so poznane številne legende, ki govore o tem, da so krogle ostanek košar za kumaras (sladki krompir), ki jih je morje naplavilo na obalo, ko je skupina maorskih bogov prispela na Novo Zelandijo.

76. Pancakes na Novi Zelandiji

Kraj Pancakes je dobil ime po posebnih apnenčastih in dolomitnih plasteh – slojih, ki so naložene v obliki palačink. Zaradi enkratne podobe so te skalne oblike na zahodni morski obali Južnega otoka priljubljena izletniška točka v narodnem parku Paparoa. Park je bil proglašen šele leta 1987 kot 12. Narodni park na Novi Zelandiji.

77. Ngauruhoe na Novi Zelandiji

Vrh vulkana Ngauruhoe (2291 m), enega izmed treh vulkanov v narodnem parku Tongariro na Severnem otoku Nove Zelandije. Narodni park je bil formalno proglašen že leta 1894 kot prvi narodni park na Novi Zelandiji in 4. tovrstni park na svetu. Danes obsega površino 80.000 ha. Ngauruhoe je nastal v zadnjih 2500 letih, zato je njegova oblika še vedno tako simetrična. Za razliko od drugih dveh vulkanov, (Tongariro in Raupehu) je Ngauruhoe vulkan z eno cevjo oziroma stožčast enocevni vulkan. Poleti je nanj možen dostop, pozimi pa je dostopen samo za najbolj izkušene gornike.

78. Vulkan Tongariro na Novi Zelandiji

Osrednji del kraterja vulkana Tongariro (1967m) z Modrim jezerom (na sliki) se nahaja neposredno ob vulkanu Ngauruhoe. Vulkan je nazadnje bruhal leta 1926. Za celotno območje vulkana so značilna številna lepa in slikovita vulkanska jezera ter številni vroči izviri, mimo katerih vodi turistična pot Tongariro Crossing.

79. Vulkanska dolina Waimangu na Severnem otoku Nove Zelandije

Vulkanska dolina Waimangu na Severnem otoku (North Island, 115.000 km²), sestavljena iz doline kraterjev, je nastala leta 1886 ob potresu in izbruhu vulkana Mt. Tarawera, ki je v ozadju slike. Dolina se razprostira vzdolž 17 km dolge vulkanske razpoke. Para se dviga iz jezera Frying Pan Lake, ki je dobilo ime po svoji izoblikovanosti v obliki ponve. Jezero meri 38.000 m² in je največji topli vrelec na svetu s povprečno globino 6 m. Povprečna temperatura jezera je 50°C.

80. Lonca s hudičevim črnilom na Severnem otoku Nove Zelandije

Lonca s hudičevim črnilom (Devil's ink Pot) je ena izmed znamenitosti termalnega območja Waiotapu (Wai-O-Tapu Thermal Wonderland) na Severnem otoku. Območje je znanstveni termalni rezervat, ki obsega približno 18 km², le manjši del pa je dostopen za turiste. Območje je prekrito z udornimi kraterji, hladnimi in vreliimi blatnimi bazeni, vročo vodo, vodnimi vreli in fumarolami. Lonca s hudičevim črnilom tvori niz blatnih vrelcev, katerih gladina niha s količino dežja. Črna barva je posledica vsebnosti grafita in surove nafte.

81. Whanganui na Severnem otoku Nove Zelandije

Reka Whanganui (na sliki) je najdaljša plovna reka na Severnem otoku in druga najdaljša reka na Novi Zelandiji. Označujejo jo tudi kot novozelandski Ren. Izvira pod vulkanom Tongariro v osrednjem delu Severnega otoka in se po 329 km izliva v morje na jugozahodnem delu Severnega otoka. Reka je bila pot, po kateri so odkrivali notranjost otoka tako Maori kot prvi angleški priseljenci.

82. Severna pokrajina Nove Zelandije

Severna pokrajina pomeni zibelko maorske in evropske kulture na Novi Zelandiji. Regijo zaradi razmeroma mile klime (subtropskega podnebja) pogosto označujejo z imenom "brezzimski sever". Regija je zelo popularno turistično območje v času poletnih počitnic, hkrati pa tudi za rekreacijo ob koncu tedna zaradi neposredne bližine Aucklanda, največjega mesta na Novi Zelandiji.

83. Farma Walter Peak na Južnem otoku Nove Zelandije

Domačija ene najbolj poznanih ovčjih farm na Novi Zelandiji leži na zahodni obali jezera Wakatipu na Južnem otoku. Farmo je ustanovila škotska družina MacKenzie v šestdesetih letih 19. stoletja. Člani te družine so gospodarili na farmi več kot 80 let in v teh letih postavili temelje sodobnega gojenja ovac in govedi. Farma obsega skoraj 69.000 ha in ima 40.000 ovac in približno 50 zaposlenih.

84. Mesto Queenstown na Južnem otoku Nove Zelandije

V središču turističnega centra so številne luksuzne trgovine, namenjene predvsem bogatim japonskim turistom. Zaradi tega tudi ne preseneča, da so napisi na trgovinah samo v japonskem jeziku. V samem kraju in v njegovi neposredni okolici je tudi obilo počitniških hišic, ki so pretežno v lasti premožnih prebivalcev Japonske.

85. Mesto Russell na Severnem otoku Nove Zelandije

Mesto Russell je bilo prvotno maorska utrdba (Kororareka) na zahodni obali Severnega otoka, kjer se nahaja več kot 150 otokov (Bay of Island). Območje je svetovno znano po športnem ribolovu. James Cook je tu pristal leta 1769. Model njegove ladje Endeavour je razstavljen v krajevnem muzeju (Captan Cook Memorial Museum). Russell je bil eden izmed prvih krajev stalnih evropskih doseljencev na Novi Zelandiji. V kraju so ohranjene številne zgodovinske zgradbe in izredno lepe kolonialne vile: najstarejša ohranjena cerkev (Christ Church), zgrajena leta 1836, in francoska kolonialna misionarska katoliška hiša (Pompallier House) iz leta 1841. Do leta 1840 je bil Russell prvo glavno mesto Nove Zelandije.

Oceanija

86. Koradni otok

Večina otokov v osrednjem in južnem delu Tihega oceana je koralnih. Koradni otoki nastajajo v toplih in čistih morjih tropskega pasu. Na ugaslih vulkanskih stožcih se naselijo korale, drobni organizmi z apnenčastim ogrodjem. Ko odmrejo, se njihova ogrodja kopičijo na pobočju vulkana. Le-ta se počasi ugreza. Nastane nizek otok iz belih koralnih usedlin, ki ga kmalu poraste vegetacija, predvsem kokosove palme. Koradni otok obliva plitvo lagunsko morje, ki ga od odprtega morja loči koralni greben.

87. Obala Salomonovih otokov

Salomonove otoke sestavljata dve vzporedni verigi vulkanskih otokov v zahodnem delu Tihega oceana. Številni vulkani so še vedno aktivni, poleg tega pa otoke neprestano ogrožajo potresi, saj je to območje stika tihoceanske in indoavstralske litosferske plošče. Kjer se vulkani dvigajo neposredno iz morja, je obala strma, ponekod celo klifna. Pravo nasprotje so nizke peščene obale iz belih koralnih usedlin, porasle z mangrovami ali kokosovimi palmami.

88. Pokrajina na Novi Kaledoniji

Francosko čezmorsko ozemlje Nova Kaledonija leži v južni Melaneziji in ga sestavlja glavni otok Grande Terre in več manjših otokov. So vulkanskega nastanka in ležijo na stiku avstralske in tihoceanske litosferske plošče. Glavni otok je pravzaprav ozka in podolgovata gorska veriga, katere vrhovi se dvigajo do 1628 m visoko. Hribovito notranjost otoka porašča tropski gozd, ki so ga zaradi rudarjenja že precej izkrčili in s tem povzročili precejšnjo erozijo prsti. Vidimo jo tudi na levi strani posnetka. Nižine in obalne dele pa porašča travnato in grmičasto savansko rastje. Grande Terre obdaja dolg koralni greben, ki je za avstralskim Velikim koralnim grebenom drugi najdaljši na svetu.

89. Hribovita pokrajina v notranjosti Nove Kaledonije

Nova Kaledonija je francosko čezmorsko ozemlje v Tihem oceanu. Grande Terre na sliki je največji otok, hribovit, vulkanskega izvora in obdan s koralnimi grebeni. Ima tropsko oceansko podnebje s komaj ok. 1200 mm padavin, večinoma v deževni dobi od novembra do marca. V hriboviti notranjosti je gozd, v nižjih, sušnih legah predvsem trava in grmičje. Notranjost je redko poseljena,

prebivalci se preživljajo s kmetijstvom predvsem za lastne potrebe; zlasti belci redijo govedo. Izvažajo kavo, kopro in banane. Najpomembnejša dejavnost otoka pa je rudarstvo, zlasti pridobivanje nikljeve rude.

90. Melanezija z otrokom

80 % prebivalcev Oceanije je Melanezijcev. Beseda izhaja iz grške besede "melas", kar pomeni črn. Njihova polt je namreč med vsemi ljudstvi, ki živijo na otočjih v južnem delu Tihega oceana, najtemnejša. Melanezijske žene živijo dokaj tradicionalno. Njihova glavna skrb je gospodinjenje, vzgoja otrok in obdelovanje zemlje. Stopnja izobrazbe je precej nižja v primerjavi z moškimi, še posebej na podeželju, kjer ne poznajo metod uravnavanja rojstev. Zato prebivalstvo Melanezije zelo hitro narašča in se vsakih 20 let podvoji. Polovica ljudi je mlajših od 18 let.

91. Plesalke na Fidžiju

Prebivalstvo otočja Fidži je izredno pestro. Poleg Fidžijcev, ki so večinsko prebivalstvo in imajo značilnosti tako Melanezijcev kot Polinezijcev, živijo tu že Indijci, ki so jih na otoke pripeljali Britanci, da bi delali na plantažah sladkornega trsa, Kitajci, prebivalci evropskega porekla in številni mešanci. Vsaka od teh prebivalstvenih skupin goji in ohranja svoje običaje in kulturno tradicijo. Pomembna kulturna sestavina Fidžijcev so plesi. S plesnim gibanjem želijo ponazoriti neko zgodbo, bodisi vojaško zmago kakšnega legendarnega junaka, bodisi da obujajo spomin na kakšen drug zgodovinski dogodek. Glasba, ki spremlja plesalce, je močno pod vplivom krščanskih pesmi in sodobnega popa. Kot vidimo na posnetku, se plesalke pogosto okrasijo s cvetličnimi ogrlicami in zapestnicami.

92. Naselje Polinezijcev

Med tradicionalne kulturne sestavine Polinezijcev sodi tudi način gradnje hiš, ki se prenaša iz generacije na generacijo. Kot gradbeni material uporabljajo tisto, kar najdejo v svojem njihovem življenjskem okolju, to je v glavnem les kokosove palme. Debla uporabijo kot nosilne stebre, ki jih povežejo s posušenimi vejami. Te uporabijo tudi za prekrivanje streh. Koče so zelo različnih oblik, od okroglih, ovalnih do kvadratnih. Na najbolj vročih in vlažnih otokih postavljajo koče na koleh, da v njih ni tako vroče in da se zaščitijo pred vlago s tal. Zgradijo jih lahko že v nekaj dneh. Le stežka kljubujejo hudim vetrovom in nalivom v času tropskih ciklonov.

93. Ribolov na Pacifiku

Plitva lagunska morja, ki oblivajo večino otokov v Tihem oceanu, so bogata z ribami in drugimi morskimi živalmi. Domačinom so vir vsakodnevne prehrane, načini ribolova pa se od otočja do otočja razlikujejo. Ženske na posnetku lovijo tako, da zabredejo v vodo in v mrežo zajamejo ulov. Na nekaterih otokih pa je razvit tudi tržni ribolov, in sicer predvsem na Ameriški Samoi, Salomonovih otokih, Fidžiju in Papui Novi Gvineji. Najpomembnejši je lov na tune, saj iz osrednjega in zahodnega Pacifika prihaja kar 55 % svetovnega ulova te ribe.

94. Plantaža kokosovih palm na Salomonovih otokih

Kokosova palma je 12 do 30 m visoko drevo in je najznačilnejše naravno rastje na otokih v Tihem oceanu. Uspeva tudi v drugih delih tropskega sveta, kjer je dovolj vlage in kjer so temperature skozi vse leto vsaj 22°C. Na Salomonovih otokih je plantažno gojenje kokosovih palm najpomembnejša kmetijska dejavnost. Prve nasade so uredili že v kolonialnem obdobju, predvsem zaradi kopre - posušenega jedra kokosovega oreha. Kopro je še danes najpomembnejši kmetijski pridelek, za palmovim oljem. Gojijo jo predvsem za prodajo na tuje in predstavlja 6 % vsega izvoza. Glavni pridelovalci so kmetje, ki so lastniki okoli 80 % vseh nasadov.

95. Obiranje kokosove palme v Vanuatuju

Sedem do osem let stare kokosove palme prvič obrodijo svoje plodove - kokosove orehe. Dobro negovana drevesa imajo okoli sto plodov letno. Zrel kokosov oreh odpade z drevesa, na plantažah pa jih vsake dva do tri mesece ročno oberejo. Čeprav so vsi deli rastline uporabni v različne namene, gojijo v Oceaniji kokosovo palmo v glavnem zaradi kopre, posušene sredice kokosovega oreha. Vsebuje dragocena olja, ki jih uporabljajo pri izdelavi margarine in mila. Da pridobijo 1 tono kopre, morajo posušiti vsaj 6000 srednje velikih kokosovih orehov.

96. Gojenje tara na Salomonovih otokih

Taro, ki ga vidimo v ospredju posnetka, je ena najbolj razširjenih poljščin ne le na Salomonovih otokih, ampak po vsej Oceaniji. Je rastlina z velikimi listi na dolgih steblih, ki se v zemlji razširijo v velik gomolj. Vsebuje veliko škroba in ga po pomenu lahko primerjamo z našim krompirjem. Gomolje kuhajo ali pečejo, pred tem pa olupijo, da izgubijo grenak okus. Tudi mlade liste uživajo

kot zelenjavo. Taro gojijo le za domačo prehrano, ki jo dopolnjujejo še kasava, jam, riž, kokosovi orehi in ribe. Z gomolji krmijo tudi prašiče in perutnino, liste pa popase govedo. Najdemo ga tudi kot okrasno rastlino v parkih.

97. Živinoreja na Novi Kaledoniji

Temelj gospodarstva Nove Kaledonije je rudarstvo, saj ima dežela približno 40 % svetovnih zalog niklja. V kmetijstvu ustvarijo le 1,8 % BDP na leto. Obdelovanje zemlje je pomembno predvsem prvotno ljudstvo Kanake, ki na tradicionalni način goji jam, taro in maniok ter lovijo ribe. Kar 2/3 plodne zemlje pa je v lasti francoskih kolonizatorjev, ki so na otoku že v prejšnjem stoletju uredili plantaže sladkornega trsta, bombaža in kave. Čedalje pomembnejša kmetijska panoga pa postaja živinoreja, s katero se pretežno ukvarjajo evropski priseljenci na zahodni obali. Trava in grmičevje, ki poraščata nižine in obalne dele, nudita pašo za govedo. Gojijo tudi prašiče, v morju pa rakce. Kljub temu, da naravni pogoji omogočajo pridelavo hrane za nekajkrat toliko ljudi, kot jih živi na otoku, hrano uvažajo.

98. Bivališče na zahodni obali otoka Espiritu Santo v Vanuatuju

Večina prebivalcev Vanuatuja živi na podeželju, predvsem v vaških naseljih ob obali, notranjost pa je skoraj neposeljena. Preprosta vaška bivališča so na tleh (ni nevarnih plazilcev), zgrajena iz bambusa in pokrita z listi sagove palme, ponekod tudi kar s travo. Na zemljiščih okrog vasi pridelujejo za lastno prehrano maniok, jam, taro in koruzo ter redijo prašiče, ki živijo kar na prostem.

99. Naselje na Salomonovih otokih

Okoli 75 % prebivalcev Salomonovih otokov živi v manjših vasicah, večinoma ob obali ali v bližini izvirov. Živijo v lesenih hišah, zgrajenih na stebrih, v katerih je kljub stalni tropski vročini prijetno hladno. Vsaka družina ima manjšo plantažo kokosovih palm. Gojijo jih za kopro, ki jim predstavlja glavni vir zaslужka. V bližini bivališč so še manjša polja, na katerih pridelujejo predvsem zelenjavo. V okoliškem deževnem gozdu nabirajo divje sadeže, oreščke in zelišča pa tudi les za gradnjo bivališč in čolnov ter za kurjavo. V vseh večjih vaseh je tudi cerkev, saj so prebivalci otokov zelo verni.

100. Naselje na Novi Kaledoniji

Kljub temu, da se prebivalstvo tihooceanskih otokov hitro seli s podeželja v mesta, ostajajo vasi prevladujoča oblika poselitve. V najmanjših vaseh živi le nekaj ljudi, v največjih pa tudi nekaj sto. Običajno ima vsaka družina svojo slamnato kočo. Vaščani so med seboj izredno močno povezani, tudi če niso v sorodu. Vsaka vas ima svojega poglavarja, ki vodi vaščane in jim svetuje, skrbi za ugled vaške skupnosti in sprejma tujce.

101. Honiara, glavno mesto Salomonovih otokov

Honiara je glavno mesto Salomonovih otokov, v njem živi slaba desetina vsega prebivalstva. Leži na severni strani otoka Guadalcanal in se razprostira okoli tri kilometre daleč vzdolž obale. V osrednjem delu so osredotočene poslovno-trgovske dejavnosti, šole in bolnišnica, vstran od obale pa se širi stanovanjska gradnja. V neposredni bližini, vzhodno od mesta so bili med 2. svetovno vojno hudi boji med ameriškimi in japonskimi enotami, o čemer pričajo številne razbitine ob obali in v morju.

Polarna območja

102. Slovenska odprava na najvišji vrh Antarktike

Antarktika je celina, ki obdaja Južni tečaj. Prekrivajo jo do 4800 m debele plasti kontinentalnega ledu. Iznad ledenega pokrova se dvigajo posamezne gorske verige, med katerimi je najdaljše Transantarktično gorovje. Na posnetku pa vidimo Ellsworthovo višavje, kjer je tudi 5140 m visoki Mount Vinson, najvišji vrh celine. Leta 1997 se je tja odpravila prva slovenska alpinistična odprava, na čelu s svetovno znanim alpinistom Vikijem Grošljem in Stanetom Klemencem. Višavje se imenuje po ameriškem znanstveniku Lincolnu Ellsworthu, ki je leta 1936 prvi uspešno preletel celino od Weddlovega do Rossovega morja. Po pobočjih antarktičnih gora počasi drsijo ledene gmote, od katerih se trgajo ledene gore in padajo v obrobna šelfna morja. Največji je Rossov ledeni šelf, na obrobju katerega se dviga delujoči vulkan Erebus, visok 3794 m.

103. Pokrajina na Antarktiki

Čeprav dostikrat slišimo, da je Antarktika še zadnji nedotaknjen ekosistem na Zemlji, je človek vanj že močno posegel. Kljub temu, da je zaradi izredno hladnega podnebja to najbolj negostoljubna celina, je Antarktika že vsaj dve stoletji cilj številnih znanstvenih in drugih ekspedicij. Južni tečaj je že leta 1911 kot prvi dosegel norveški raziskovalec Amundsen. Danes so na Antarktiki številne znanstveno-raziskovalne postaje več kot 20 držav. Največja je ameriška postaja McMurdo na otoku Ross, kjer živi poleti tudi do 4000 znanstvenikov. Poleg raziskovalnih ciljev imajo številne države na Antarktiki tudi ozemeljske in vojaške interese ter načrte o izkoriščanju tamkajšnjih naravnih bogastev. V zadnjih letih jo obišče tudi čedalje več turistov. Da bi Antarktiko čim bolj zavarovali pred prevelikimi posegi človeka, so leta 1961 sprejeli Sporazum o Antarktiki, v katerem so se države podpisnice izrekle, naj bo celina do leta 1991 namenjena le raziskovanju. Tega leta so ponovno odločali o njeni bodočnosti in se dogovorili, da vsaj še naslednjih 50 let ne bodo začeli izkoriščati bogatih naravnih virov.

104. Severno polarno območje

Južni tečaj obdaja obsežna polarna celina, pravo nasprotje pa je na severnem tečaju, ki ga obliva Severno ledeno morje. Zaradi nizkih temperatur je zaledenelo in na njem plava približno tri metre debela plast ledu. Severni tečaj je prvi dosegel Robert Peary, in sicer leta 1909, ob pomoči psov, ki so na saneh vlekli tovor. Modernejše plastične sani so še danes glavno sredstvo za prevoz tovora pri osvajanju severnega tečaja, hoja preko nevarnih ledeniških razpok pa je najlažja s smučmi. Na sliki vidimo del slovenske odprave, ki je leta 1998 na čelu s Stanetom Klemencem in Vikijem Grošljem dosegla severni pol.

105. Odpadki na severnem polarnem območju

Severno polarno območje ali Arktika poleg Severnega ledenega morja obsega tudi vse območje nad severnim tečajnikom. Arktika je zato veliko bolj poseljena od Antarktike, saj živi tu okoli 2 milijona ljudi. Ozemeljsko si jo delijo Rusija, ZDA, Kanada, Danska in Norveška. Te države intenzivno izkoriščajo arktične naravne vire, predvsem nafto in zemeljski plin, premog, zlato in morsko živalstvo. Poleg rudarskih postojank so tu tudi številne meteorološke in druge opazovalne postaje, v katerih ljudje sicer bivajo krajši čas, vendar za njimi kljub temu ostajajo velike količine odpadkov. Kot vidimo na posnetku, jih odlagajo v sodih in jih poleti, ko se ob obalah led odtali, odpeljejo z ladjami.

Avstralija, Oceanija in polarna območja

Avtorji diapozitivov:

Andrej Černe	73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85
Bojan Breclj	29
Matej Gabrovec	1, 2, 5, 9, 10, 11, 12, 16, 19, 20, 21, 22, 24, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 45, 48, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 64, 65, 70, 71, 72
Stane Klemenc	102, 103, 104, 105
Matjaž Napokoj	3, 4, 6, 7, 8, 13, 14, 15, 17, 18, 23, 25, 26, 28, 37, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 58, 62, 63, 66, 67, 68, 69
Marjeta Natek	87, 88, 89, 90, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101
Zvone Šeruga	86, 91, 92, 93
Metod Vojvoda	27, 33

Avtorji besedila:

Andrej Černe	73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85
Matej Gabrovec	1, 2, 5, 9, 10, 11, 12, 16, 19, 20, 21, 22, 24, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 45, 48, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 64, 65, 70, 71, 72
Marjeta Hočevar	87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105
Matjaž Napokoj	3, 4, 6, 7, 8, 13, 14, 15, 17, 18, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 33, 37, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 58, 62, 63, 66, 67, 68, 69

AVSTRALIJA, OCEANIJA IN POLARNA OBMOČJA
Spremno besedilo k zbirki diapozitivov

Založilo

Ljubljansko geografsko društvo

Razmnoževanje diapozitivov

Bojan Breclj

Razmnoževanje

Tiskarna Povše, Ljubljana

Razmnoženo v 300 izvodih

Ljubljana, 1999